

Rapportage

Stimuleringsproject
ouderbetrokkenheid

K. (Korstiaan) Karels MSc
drs. A. (Albert) de Vries

Een project van Driestar onderwijsadvies, Ds. G.H. Kerstencentrum,
Reformatorische Oudervereniging, Reformatorisch Samenwerkingsverband
Voortgezet Onderwijs en Berséba .

**Eindrapport
Stimuleringsproject
ouderbetrokkenheid**

Driestar onderwijsadvies

www.driestar-onderwijsadvies.nl

www.koc.nu

www.rovereniging.nl

www.refsvo.nl

www.berseba.nl

De verantwoordelijkheid voor het rapport berust bij de auteurs van het rapport, K. (Korstiaan) Karels MSc en drs. A. (Albert) de Vries, medewerkers van respectievelijk het Ds. G.H. Kerstencentrum en Driestar onderwijsadvies. Het gebruik van cijfers en teksten is toegestaan, mits de bron duidelijk wordt vermeld. Vermenigvuldiging, openbaarmaking en opslag in een zoekstelsel is uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming van de auteurs.

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	4
Hoofdstuk 1 Inleiding.....	5
<i>Aanleiding</i>	5
<i>Projectplan Ouder- en leerkrachtbetrokkenheid</i>	5
<i>Stimuleringsproject Ouderbetrokkenheid en Passend Onderwijs</i>	6
Hoofdstuk 2 De trajecten van de scholen.....	7
<i>Visie op ouderbetrokkenheid</i>	7
<i>Opzet van de onderzoeken</i>	7
<i>De scholen</i>	8
Hoofdstuk 3 Analyse van het kwantitatieve onderzoek.....	9
<i>De scan</i>	9
<i>Samenvattende resultaten</i>	10
<i>Duiding van de resultaten</i>	11
Hoofdstuk 4 Analyse van het kwalitatieve onderzoek.....	13
<i>Samenwerking rond opvoeding</i>	13
<i>Communicatie</i>	14
<i>Samenwerking rond leren</i>	16
<i>Ouderparticipatie</i>	17
Hoofdstuk 5 Samenvatting.....	18
<i>Conclusies</i>	18
<i>Aanbevelingen voor scholen</i>	19
<i>Aanbevelingen voor ouders</i>	20
Literatuur.....	21

Voorwoord

De opvoeding van onze kinderen moet voortdurend onze aandacht vragen. Daarbij is een goede ouderbetrokkenheid onontbeerlijk. Er is intussen veel bekend over de samenwerking tussen ouders en scholen in Nederland. In dit rapport is de samenwerking van reformatorische/christelijke scholen met de ouders van de scholen onderwerp van onderzoek en begeleiding geweest.

We zijn ons er van bewust dat het rapport van dit project niet wetenschappelijk van opzet is. Wel wilden we de ouderbetrokkenheid zo goed mogelijk in kaart brengen. In elk schooltraject zijn daarom zowel ouders als de school door afname van een scan bevraagd. De op deze wijze verkregen informatie is getoetst in gesprekken met ouders op de deelnemende scholen. Dit alles heeft geleid tot een aantal conclusies en aanbevelingen waar zowel scholen als ouders hun winst mee kunnen doen.

Wij hebben met veel plezier samengewerkt met de verschillende partijen en scholen en willen daarom alle betrokkenen hartelijk danken voor de goede samenwerking

Het is onze wens dat dit rapport ten goede mag komen aan de opvoeding en het onderwijs waaraan wij ons hartelijk verbonden voelen.

De samenstellers van het rapport,

Drs. A.W. (Albert) de Vries
K. (Korstiaan) Karels MSc

Hoofdstuk 1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de aanleiding voor het stimuleringsproject uitgelegd. Tevens wordt ingegaan op een eerder projectplan dat als uitgangspunt heeft gediend voor het stimuleringsproject en de opzet van het project zelf.

Aanleiding

De aanleiding voor dit project, waarvan u de rapportage voor u hebt liggen, is het belang van een goede samenwerking tussen school en ouders op reformatorische scholen. Er zijn drie belangrijke redenen om hier aandacht aan te schenken. Ten eerste kiezen reformatorische ouders bewust voor reformatorische scholen vanuit de overtuiging dat opvoeding en onderwijs op de school moet aansluiten bij de opvoeding thuis. Ten tweede blijkt steeds uit onderzoek dat de ouders het grootste aandeel hebben in de ontwikkeling van hun kind en dat de betrokkenheid van ouders op bijvoorbeeld het leren van hun kind effect heeft op de verdere ontwikkeling (Bakker et al, 2013). Ten derde blijkt uit de laatste monitor die het ministerie van OCW heeft laten uitvoeren om de ouderbetrokkenheid in Nederland in beeld te brengen, dat de samenwerking tussen ouders en school verbeterd kan worden (Bokdam et al, 2014).

Ook in het kader van Passend Onderwijs is ouderbetrokkenheid een thema dat de aandacht verdient. Juist in het omgaan met zorgleerlingen is frequent en kwalitatief contact met ouders belangrijk. Bij leerkrachten in het speciaal basisonderwijs is dat contact intensiever dan bij leerkrachten van basisscholen. Recent is daarop gewezen in een artikel in Didactief van het lectoraat Passend leraarschap van Driestar educatief.

De meer directe aanleiding voor dit project wordt gevormd door een overleg tussen vijf partijen. Het betreft de twee landelijke samenwerkingsverbanden voor reformatorisch passend onderwijs, Berséba (po) en RefSVO. De andere drie partijen zijn de reformatorische oudervereniging (ROV) en de twee reformatorische onderwijsadviesdiensten: het Ds. G.H. Kerstencentrum en Driestar onderwijsadvies. Deze vijf partijen voeren sinds 2013 regelmatig overleg over het thema ouderbetrokkenheid.

In 2014 heeft Berséba, het landelijk reformatorisch samenwerkingsverband voor primair en speciaal onderwijs, opdracht gegeven voor een projectplan Ouder- en leerkrachtbetrokkenheid. In juni 2014 is het door Bureau No. 231 opgestelde plan gepresenteerd binnen het al genoemde overleg van de vijf partijen. Na bespreking van het plan is overeengekomen om een stimuleringsproject te starten met het oog op verbetering van de ouderbetrokkenheid op een aantal scholen.

Projectplan Ouder- en leerkrachtbetrokkenheid

Het projectplan van Bureau No. 231 richt zich op communicatie tussen Berséba en ouders en leerkrachten om hen optimaal te betrekken bij Passend Onderwijs. In het rapport van het projectplan wordt een goede ouderbetrokkenheid om drie redenen als belangrijk gezien: ouders zijn de belangrijkste afnemers van onderwijs, in het kader van Passend Onderwijs is een goede samenwerking tussen ouders en school extra belangrijk en ten derde zou de christelijke identiteit een extra reden moeten zijn voor ouderbetrokkenheid. Geconstateerd wordt dat veel kennis opgedaan wordt met betrekking tot ouderbetrokkenheid, maar dat daar nog weinig mee gedaan wordt in de praktijk van de samenwerking tussen ouders en leerkrachten.

Op grond van diepte-interviews met ouders uit de achterban komt in het projectplan enerzijds als positief naar voren dat ouders en leerkracht eenzelfde levenshouding hebben. Anderzijds wordt een aantal risico's gesignaleerd met betrekking tot ouderbetrokkenheid binnen de reformatorische scholen:

- Directie, bestuur en schoolorganisatie functioneren in een klimaat dat min of meer gekenmerkt wordt door traditionele gezagsverhoudingen. Dit kan onbedoeld afstand scheppen naar ouders toe.
- Ouders signaleren dat leerkrachten meer ondersteuning nodig hebben om te groeien in de professionaliteit met betrekking tot het verbinden van ouders aan het zogenaamde 'primaire proces'.

- Leerkrachten stellen zich volgend op en hebben daardoor minder de neiging om zich (mede-)eigenaar te voelen van het afstemmingsproces tussen leerling, leerkracht en ouders. Daarnaast wordt gesteld dat een typisch christelijk geluid en typisch christelijke waarden als naastenliefde nog weinig te horen zijn in het spreken over Passend Onderwijs en daarmee ook over ouderbetrokkenheid.

In het plan is een aantal doelstellingen geformuleerd. Voor het bereiken van de doelstellingen zijn drie strategieën uitgewerkt, namelijk Verbinden, Stimuleren en Onderhouden. Onderdeel van de strategie Stimuleren is daarbij het uitvoeren van het voorliggende stimuleringsproject op een beperkt aantal scholen (Projectplan Ouder- en leerkrachtbetrokkenheid, 2014).

Stimuleringsproject Ouderbetrokkenheid en Passend Onderwijs

Het stimuleringsproject bestaat uit de uitvoering van een tiental trajecten op schoolniveau (primair en voortgezet onderwijs) door het Ds. G.H. Kerstencentrum en Driestar onderwijsadvies. In eerste instantie is uitgegaan van aansluiting van de trajecten op regionale resonansgroepen, die georganiseerd worden op initiatief van de ROV en verbonden zijn met de OPR (Ondersteuningsplanraad) van Berséba en RefSVO.

Afgesproken is om na de trajecten overkoepelende rapportage samen te stellen over het stimuleringsproject voor de samenwerkingsverbanden passend onderwijs (Berséba en RefSVO) en de ROV. Deze rapportage is opgesteld door de uitvoerende instanties van de trajecten, het Ds. G.H. Kerstencentrum en Driestar onderwijsadvies. De onderzoeken op de scholen zijn uitgevoerd door Laura Zwoferink en Albert de Vries (beiden medewerker bij Driestar onderwijsadvies) en Korstiaan Karels (Ds. G.H. Kerstencentrum). Laatstgenoemde twee hebben ook de rapportage opgesteld.

Hoofdstuk 2 De trajecten van de scholen

In dit hoofdstuk wordt uitgelegd hoe het stimuleringsproject is vormgegeven. Allereerst wordt beknopt weergegeven welke visie op ouderbetrokkenheid wordt voorgestaan. Daarna wordt de opzet van het onderzoek toegelicht en ten slotte wordt een overzicht gegeven van de deelnemende scholen.

Visie op ouderbetrokkenheid

Bij de uitvoering van de onderzoeken op de scholen is gebruikgemaakt van visievorming die reeds heeft plaatsgevonden binnen de twee onderwijsadviesdiensten. Tevens is gebruikgemaakt van de scan ouderbetrokkenheid, die eerder ontwikkeld is door Driestar onderwijsadvies. Vanuit genoemde visievorming krijgt ouderbetrokkenheid een verdere invulling. De begrippen 'ouderbetrokkenheid', 'educatief partnerschap' en 'ouderparticipatie' worden vaak door elkaar gebruikt en krijgen soms ook een verschillende invulling.

In Nederland is 'ouderbetrokkenheid' het meest gangbare begrip. De Onderwijsraad (2010) verstaat onder ouderbetrokkenheid de betrokkenheid van ouders bij de opvoeding van hun eigen kind; thuis en op school. Op internationaal niveau wordt echter gesproken over 'educatief partnerschap' ('educational partnership'). Het gaat daarbij om partners die samenwerken: ouders en school. De betrokkenheid is hierbij wederzijds. In het kader van de pilot kiezen we voor het gebruik van het begrip ouderbetrokkenheid, omdat dit aansluit bij het algemene woordgebruik in Nederland. Wij leggen de term echter bewust uit in de brede betekenis van wederzijdse samenwerking tussen school en ouders. Daarbij gaat het niet alleen om samenwerking rond het leren van het kind, maar ook om samenwerking rond de opvoeding in de meest brede zin van het woord. Het gaat dus ook om samenwerking rond opvoedingsaspecten als godsdienstige opvoeding en mediaopvoeding. De onderwijsadviesdiensten hebben een genuanceerde opvatting met betrekking tot de gelijkwaardigheid van de samenwerking. Uitgaan van een gelijkwaardige samenwerking heeft het risico in zich dat er geen oog is voor de verschillen tussen ouders en leerkracht qua verantwoordelijkheid en emotionele betrokkenheid. Ouders kunnen verschillende posities innemen ten opzichte van de school. Ouders zijn niet alleen partner, maar in zekere zin ook opdrachtgever. Ook is er verschil in de relatie met het kind tussen ouders en leerkrachten. Tussen ouders en kind is sprake van zogenaamde 'verticale loyaliteit'. Dit geldt niet voor de relatie tussen leerkracht en kind. 'Ouderparticipatie' is op te vatten als actieve deelname van ouders op school. Daarbij wordt vaak onderscheid gemaakt tussen informele ouderparticipatie (vrijwilligerswerk) en formele ouderparticipatie (zitting hebben in ouderraad, medezeggenschapsraad of schoolbestuur). Ouderparticipatie is slechts een aspect van ouderbetrokkenheid.

Bovengenoemde visievorming heeft ertoe geleid dat in de scan en de onderzoeken zowel gekeken is naar de samenwerking rond opvoeding als naar de samenwerking rond leren. De ouderparticipatie is als aspect van ouderbetrokkenheid ook onderdeel van de scan en de trajecten, maar wordt in het kader van de trajecten als minder belangrijk gezien. Het is namelijk bekend dat een goede ouderparticipatie weinig effect heeft op de ontwikkeling van kinderen en bovendien is slechts een deel van de ouders daarbij betrokken.

Opzet van de onderzoeken

Als doelstelling voor de onderzoeken is gekozen om scholen een helder inzicht te geven in de wijze van samenwerken met ouders én hoe ze dit verder kunnen ontwikkelen. Uitgangspunt daarbij was dat de school vanuit de analyse van de situatie en een teambrede visieontwikkeling gemotiveerd zou zijn om een verbeterplan uit te voeren. Uitgangspunt was ook dat de scholen een werkgroep rondom ouderbetrokkenheid zouden instellen die zelfstandig werkt aan het verbetertraject.

Er is gekozen voor de combinatie van een kwantitatieve en kwalitatieve analyse van de samenwerking tussen ouders en school. De kwantitatieve analyse bestaat uit de afname van de scan ouderbetrokkenheid. Om de kwantitatieve gegevens goed te kunnen interpreteren, is op iedere school ook een bijeenkomst met een delegatie ouders gehouden. In deze 'panelgesprekken' is aan

de ouders gevraagd om inhoudelijk te reageren op de uitslag van de scan én ideeën voor verbeterpunten aan te dragen. Dit onderdeel vormt de kwalitatieve analyse.

Om de doelstelling te bereiken, zijn per deelnemende school steeds de volgende stappen gemaakt:

1. afname van de scan ouderbetrokkenheid, een product van Driestar onderwijsadvies;
2. adviesgesprek naar aanleiding van de uitkomst van de scan;
3. ouderbijeenkomst (panelgesprek naar aanleiding van de scan);
4. teambijeenkomst (bespreking scan en uitkomsten panelgesprek met het oog op teambrede visieontwikkeling en de opzet van een projectplan);
5. opstellen van een projectplan voor een verbetertraject op de school.

Bij het opstellen van de rapportage hadden niet alle deelnemende scholen al een projectplan, of hadden ze ervoor gekozen om geen apart projectplan op te stellen. In deze rapportage zijn daarom de plannen niet opgenomen. Bij de conclusie en aanbevelingen worden wel diverse verbeterpunten genoemd waar de scholen inmiddels actief mee aan de slag zijn gegaan.

De scholen

Werving van de scholen heeft plaatsgevonden via de twee samenwerkingsverbanden Berséba en RefSVO. Uitgangspunt was om het stimuleringsproject op ten minste acht basisscholen en twee scholen voor voortgezet onderwijs uit te voeren. Er hebben acht basisscholen meegedaan. Vijf scholen liggen in Gelderland, één in Zeeland en twee in Zuid-Holland. Daarnaast heeft één school voor voortgezet onderwijs meegedaan. Het betreft de volgende scholen:

- Eben Haezerschool, Opheusden
- Sebaschool, Ochten
- De Wittenberg, Scherpenzeel
- De Wegwijzer, Oosterwolde
- Koningin Wilhelminaschool, Zoetermeer
- Stadhouders Willem III, Ede
- Koningin Wilhelminaschool, Hardinxveld-Giessendam
- Groen van Prinstererschool, Scherpenisse
- Fruytier SG, locatie Uddel (alle vier niveaus)
- Fruytier SG, locatie Apeldoorn (afdeling Zorg) en Obadjaschool, locatie Apeldoorn (VSO)

Hoofdstuk 3 Analyse van het kwantitatieve onderzoek

In dit hoofdstuk wordt een toelichting gegeven op het kwantitatieve deel van het stimuleringsproject. Allereerst wordt een beschrijving van de scan ouderbetrokkenheid gegeven, vervolgens worden de samenvattende resultaten gepresenteerd en in een analyse toegelicht.

De scan

Het traject is steeds gestart met de afname van de scan ouderbetrokkenheid. Aan ouders/verzorgers en leerkrachten is gevraagd om door middel van een vragenlijst hun mening te geven over ouderbetrokkenheid op de school op vier verschillende thema's: 'samenwerking rond opvoeden', 'communicatie', 'Samenwerking rond leren' en 'ouderparticipatie'.

De scan bestaat uit een versie voor de ouders en een versie voor de leerkrachten. Naast de leerkrachten vulden soms ook andere personeelsleden van de school die contact hadden met de ouders over hun kind de scan in, zoals intern begeleiders.

De scan werd digitaal uitgezet. De school verzamelde de mailadressen van de ouders en de teamleden. Driestar onderwijsadvies stuurde per mail aan ouders en leerkrachten het verzoek om de scan in te vullen. Het streven was om voor een goed beeld van de ouderbetrokkenheid een invulpercentage van minimaal 50 procent te hebben. Dit is op alle basisscholen gelukt. Alleen op de school voor voortgezet onderwijs is dit wat betreft de ouders niet gelukt. In tabel 1 is de respons te zien.

Tabel 1. Percentage ouders en leerkrachten dat de scan ouderbetrokkenheid ingevuld heeft. De basisscholen staan in willekeurige volgorde.

	OUDERS		LEERKRACHTEN	
School 1	78	64%	12	71%
School 2	141	62%	29	73%
School 3	50	53%	13	72%
School 4	123	64%	34	81%
School 5	121	61%	27	84%
School 6	123	52%	29	97%
School 7	71	70%	9	56%
School 8	101	66%	16	89%
Vo-scholen	189	48%	33	65%

Na het bereiken van het gewenste invulpercentage heeft Driestar onderwijsadvies een rapport opgesteld. In het rapport zijn de gemiddelde score per vraag opgenomen, de standaardafwijking en een vergelijking tussen ouders en team. Per vraag is gerapporteerd waar de (statistisch) significante verschillen zichtbaar zijn tussen ouders/verzorgers en leerkrachten. Een statistisch significant verschil betekent dat de kans dat een gevonden verschil door toeval ontstaan is, klein is.

Bij ieder onderdeel zijn vervolgens eventuele opmerkingen van de ouders/verzorgers en leerkrachten over dat onderdeel weergegeven. Het rapport sluit af met algemene opmerkingen die de ouders/verzorgers en leerkrachten hebben genoteerd na het invullen van alle onderdelen van de scan.

Samenvattende resultaten

In de scan is gebruikgemaakt van een vijfpuntsschaal. Daarbij is de volgende indeling aangehouden:

- 1 = zeer oneens
- 2 = oneens
- 3 = neutraal
- 4 = eens
- 5 = zeer eens

Als globale richtlijn voor een lage score is 3,50 aangehouden. Een hogere score dan 3,50 betekent dat het merendeel van de respondenten het eens is met de stelling en dat er in eerste instantie van uit kan worden gegaan dat men tevreden is. Vooral op de vragen met scores lager dan 3,50 is verder doorgevraagd bij ouders en school in de vervolgbijeenkomsten.

De onderstaande tabel bevat in de kolom 'Basisscholen' per vraag het gemiddelde van alle basisscholen en in de kolom 'Vo-school' het gemiddelde van de twee locaties. In de tabel geven de gearceerde getallen aan dat er sprake is van een betekenisvol (significant) verschil tussen leerkrachten en ouders.

Significante verschillen zijn vooral interessant als een van de gemiddelden laag is.

	Basisscholen		Vo-scholen	
	Leerkr.	Ouder	Docent	Ouder
Samenwerking rond opvoeding				
1. eerstverantwoordelijkheid ouders	4,44	4,17	4,39	4,06
2. ervaringsdeskundigheid ouders	4,32	4,04	4,24	3,93
3. belangstelling voor thuis vanuit school	4,16	3,81	4,09	3,61
4. voldoende gelegenheden waarin ouders met elkaar kunnen praten	3,66	3,55	3,48	3,57
5. steun aan ouders	3,90	3,74	3,97	3,74
6. afstemming over juiste aanpak	4,16	3,78	4,06	3,63
7. voldoende overleg bij zorgen	4,10	3,79	4,39	3,71
8. aandacht voor positieve aspecten	4,14	3,88	4,27	3,80
Communicatie				
1. visie op goede samenwerking	4,22	4,03	4,06	4,05
2. open houding	4,30	3,97	4,18	3,89
3. daadwerkelijk samenwerken	4,01	3,81	4,03	3,74
4. informatievoorziening	3,99	3,95	3,55	3,86
5. duidelijkheid verantwoordelijkheden	4,07	3,94	3,79	3,71
6. duidelijkheid afspraken	4,07	3,82	3,97	3,76
7. betrekken van kind bij samenwerking	3,52	3,68	3,73	3,64
8. toegankelijkheid informatie over kind	3,55	3,51	3,45	3,88
9. goede omgang met kritiek/klachten	3,92	3,58	3,85	3,55
Samenwerking rond leren				
1. verantwoordelijkheid	4,18	4,23	4,16	4,11
2. onderwijsdeskundigheid	4,00	4,13	3,94	4,06
3. stimulering van leren thuis	3,42	4,06	2,94	4,04
4. begeleiden huiswerk thuis	3,37	3,90	2,90	3,72
5. goede werkomgeving thuis	3,29	3,91	3,10	3,98
6. actief volgen leerresultaten door ouders	3,69	4,10	3,48	4,03
7. infovoorziening leren door school	3,76	3,83	3,39	3,62
8. verwachting door school wat betreft rol ouders	3,87	3,69	3,84	3,63
9. verwachting door school aan ouders bij leren	3,72	3,55	3,58	3,38
10. ondersteuning door school van ouders	3,57	3,44	3,23	3,29
11. op de hoogte houden van ouders	4,02	3,81	3,74	3,78
12. samenwerking schoolloopbaan	3,89	3,67	3,68	3,62

	Basisscholen		Vo-scholen	
	Leerkr.	Ouder	Docent	Ouder
Ouderparticipatie				
1. betrokkenheid ouders bij beleid	3,66	3,73	3,26	3,67
2. beschikbaarheid ouders voor vrijwilligerswerk	3,66	3,56	2,84	3,17
3. gebruik kwaliteiten ouders bij vrijwilligerswerk	3,69	3,76	2,74	3,21
4. goede samenwerking bij vrijwilligerswerk	4,07	3,86	2,81	3,22
5. inspraak ouders	3,91	3,68	3,61	3,54
6. betrekken van gemeenschap door school	3,81	3,71	3,65	3,44

Duiding van de resultaten

De basisscholen

Op de meeste stellingen is de score hoger dan 3,50. In het algemeen zijn ouders en leerkrachten dus tevreden over de samenwerking tussen ouders en school.

Bij meer dan de helft van het aantal vragen is sprake van een significant verschil tussen leerkrachten en ouders. Ouders scoren duidelijk anders dan leerkrachten. In de meeste gevallen scoren de ouders lager dan de leerkrachten. De lagere scores van ouders zijn bij alle vier de thema's te zien. De resultaten laten dus zien dat ouders vaker dan leerkrachten minder tevreden zijn over de samenwerking. Wanneer de uitslagen van de afzonderlijke scholen bekeken worden, blijkt dat op een paar scholen de ouders niet duidelijk op het grootste gedeelte van de items lager scoren.

Slechts bij vier stellingen is sprake van een score die lager is dan 3,50. Dit betreft een drietal vragen waarbij leerkrachten hun mening geven over de zogenaamde thuisbetrokkenheid: aspecten van de betrokkenheid van de ouders in de thuissituatie op het leren en het huiswerk. Het merendeel van de leerkrachten is het niet eens met de stelling dat ouders het leren thuis actief begeleiden. Ze zijn het ook niet eens met de stelling dat ouders actief zijn in het begeleiden van het huiswerk. Bovendien vinden ze in het algemeen dat de ouders niet voor een goede werkomgeving zorgen voor het maken van huiswerk. Opmerkelijk is dat de leerkrachten op deze vragen ook significant lager scoren dan de ouders. Dit is een omgekeerde trend dan de in de vorige alinea genoemde trend.

De vierde vraag waarbij de score lager is dan 3,50, betreft de mening van de ouders over de ondersteuning door de school bij de begeleiding van het leren en huiswerk thuis. Ouders vinden in het algemeen dat dit niet op een goede manier gebeurt. Ook de leerkrachten scoren niet hoog, wel boven de 3,50, maar het verschil met de ouders is niet significant. Bij het bekijken van de scans van de afzonderlijke scholen is duidelijk dat voor de meeste scholen deze trend opgaat. Leerkrachten schatten kortom de thuisbetrokkenheid laag in, terwijl zowel ouders als leerkrachten ook de ondersteuning op dit punt door school laag inschatten.

De school voor voortgezet onderwijs

Op de meeste stellingen is de score hoger dan 3,50. In het algemeen zijn ouders en docenten tevreden over de samenwerking tussen ouders en school.

In de tabel geven de gearceerde getallen aan dat er een significant verschil is tussen docenten en ouders. Bij de school voor voortgezet onderwijs is het beeld genuanceerder dan bij de basisscholen. Er is net als bij de basisscholen bij meer dan de helft van het aantal vragen (19 van de 35) sprake van een significant verschil. Echter, bij acht vragen scoren de ouders duidelijk hoger, terwijl bij elf vragen de docenten lager scoren dan de ouders.

Bij de 'Samenwerking rond opvoeding' is alleen de score bij vraag 4 bij de docenten lager dan 3,50 en bij de ouders is deze ook vrij laag. Deze vraag heeft betrekking op de mate waarin de school zorgt voor voldoende gelegenheden voor ouders om met elkaar te kunnen praten.

Bij 'Communicatie' is bij de docenten sprake van een score lager dan 3,50 op een vraag met betrekking tot informatie geven aan ouders.

Bij 'Samenwerking rond leren' zien we eenzelfde trend als op de basisscholen. Bij zes van de twaalf stellingen is bij de docenten sprake van een score onder de 3,50 en de meeste van deze stellingen hebben betrekking op de thuisbetrokkenheid. De ouders schatten de thuisbetrokkenheid op alle items

significant hoger in dan de docenten. De andere twee items waarop docenten laag scoren, betreffen de informering door school over wat het kind op school leert en de ondersteuning door school van de thuisbetrokkenheid van ouders. Het gaat hierbij niet zozeer om de thuisbetrokkenheid, maar om de samenwerking met school rond het leren. Bij de ouders is bij twee stellingen over deze samenwerking ook sprake van een score onder de 3,50. Het betreft hierbij de verwachtingen die school uitspreekt met betrekking tot het thuis begeleiden van leren en huiswerk, en de daadwerkelijke ondersteuning van de school.

Bij zowel docenten als ouders is verder sprake van lage scores bij vijf een aantal stellingen met betrekking tot de ouderparticipatie. Het gaat hierbij bij zowel docenten als ouders om de drie stellingen die betrekking hebben op de informele ouderparticipatie. De andere lage scores hebben betrekking op de meer formele ouderparticipatie.

Hoofdstuk 4 Analyse van het kwalitatieve onderzoek

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de onderwerpen die aan de orde zijn gekomen bij de besprekingen van de scans op de scholen. Op iedere school is een panelgesprek met ouders gehouden en is de scan in het team besproken. Van deze bijeenkomsten zijn verslagen gemaakt. Hieronder wordt de rode draad van de diverse gesprekken weergegeven. De onderverdeling volgt de structuur van de vier deelthema's van de scan.

Samenwerking rond opvoeding

Identiteit

Over het algemeen stellen ouders het op prijs als zij door school worden ondersteund in de opvoeding. Deze behoefte is op alle scholen waar de scan is ingevuld aanwezig. Ouders vinden informatie vanuit het CJG vaak 'te neutraal'. Ook wordt genoemd dat bij identiteitsgebonden zaken ouders zich gesteund willen voelen door de school. In het algemeen staan ouders achter het schoolbeleid om het onderscheidend karakter van de school met betrekking tot de identiteit te versterken. Daarbij verwacht men van de school niet alleen stellingname op papier en tijdens openingsbijeenkomsten, maar ook in de praktijk.

Oudergesprekken

Ouders waarderen het als er tijdens de gesprekken niet alleen over de resultaten, maar ook over de algehele ontwikkeling en de opvoeding van het kind wordt gesproken. Een tip van ouders voor leerkrachten: start het gesprek met een of meer positieve opmerkingen.

Daar waar een 'inloopmorgen' of 'informatieavond' wordt georganiseerd, wordt dat als positief ervaren door de ouders. Vrij algemeen is de ervaring van ouders dat er in veel gevallen pas rond het kerstrapport een eerste persoonlijk contact is met de leerkracht. Bij het thema 'communicatie' wordt hier dieper op ingegaan.

Gesprekskringen over opvoeding

Versillende ouders geven aan dat er belangstelling voor is om onderling met elkaar in gesprek te komen over de opvoeding. Soms kan het nuttig zijn om ervaringen uit te wisselen. Voordeel is de kleinschaligheid en de mogelijkheid tot gesprek. Voor scholen is het niet helemaal duidelijk wat zij hierin voor ouders kunnen betekenen. Het faciliteren van dergelijke gesprekskringen kan variëren van het uitwisselen van contactgegevens van ouders tot het (laten) organiseren van gesprekskringen. In het laatste geval zal de school eventuele kosten uit private middelen moeten halen, of een bijdrage van de gemeente kunnen aanvragen. Ouders verwachten niet dat leerkrachten de leiding nemen in de opvoedkring. Een optie kan zijn om een 'lezingloze' ouderavond te organiseren met diverse mogelijkheden om in groepen over bepaalde onderwerpen door te praten aan de hand van stellingen.

Aanpak pestgedrag

Ouders staan ervoor open om betrokken te worden bij het aanpakken van pestgedrag. Ouders zijn bereid hiervoor naar school te komen en er hun schouders onder te zetten. Het onderkennen van pestgedrag en bespreekbaar maken is een zaak van de school. De school moet het probleem niet 'wegmoffelen'. De aanpak ervan kan niet zonder de ouders. In een groep waar gepest wordt, lijdt iedereen, terwijl elke ouder wil dat het goed gaat met het kind.

Ouders als eerstverantwoordelijke

Uit de diverse teamgesprekken is naar voren gekomen dat het nadenken over de positie en de rol van ouders nog wel een impuls kan gebruiken. In moderne literatuur wordt gesproken over 'ouders als partners'. Passender lijkt het om te spreken over 'ouders als eerstverantwoordelijke in de opvoeding'. Bezinning op de consequenties van deze zienswijze en het afbakenen van verantwoordelijkheden van zowel school als ouders verdient een vervolg.

Communicatie

Beeldbepalend

De communicatie tussen school en ouders is verreweg het meest en meest diepgaand besproken deelthema tijdens de bijeenkomsten. Communicatie is erg persoonsgebonden en de opmerkingen en aanbevelingen die gemaakt zijn, kunnen niet altijd generaliserend gelden voor andere scholen. Over het algemeen kan gesteld worden dat het imago van de school voor een belangrijk deel bepaald wordt door de wijze van communicatie. Te gemakkelijk kan de school ervan uitgaan dat bepaalde zaken wel bekend zullen zijn bij de ouders. Om het zekere voor het onzekere te nemen, kan beter te veel dan te weinig gecommuniceerd worden.

Erkenning

Zowel ouders als leerkrachten noemden tijdens de bijeenkomsten dat er meer aandacht zou moeten zijn voor wederzijdse erkenning en het uitspreken van wederzijdse waardering.

Ouders en de betrokkenen van school maken voortgang in een situatie als zij naar elkaar luisteren en elkaar begrijpen. Daarbij is het belangrijk om te bedenken dat de ouders er veel emotioneler in staan. De school heeft dat niet altijd door. Ouders verwachten van school dat ze met elkaar hun kind door de schoolperiode heen helpen. Als de school de ouders daarbij onvoldoende betreft, voelen ouders zich alleen staan. Andersom geven ouders leerkrachten misschien niet zo vaak erkenning en leerkrachten kunnen zich daardoor minder gewaardeerd voelen.

Laagdrempeligheid

De meeste ouders zullen uit zichzelf niet snel naar de school/leerkracht toestappen om een punt aan te kaarten, terwijl leerkrachten dat in principe wel verwachten. Op veel scholen wordt een drempel ervaren om bijvoorbeeld bij de directie binnen te stappen. Een inloopsprekkuur zou dan drempelverlagend kunnen werken.

De wijze waarop leerkrachten ouders benaderen, is heel verschillend en de ene leerkracht is ook beter 'benaderbaar' dan de andere. Ouders hebben er behoefte aan dat daar meer eenduidigheid in is. Laat de school communiceren óver de gewenste wijze van communicatie. Geef ouders bijvoorbeeld meer de gelegenheid om contact te hebben over hun kind tijdens een vast inloopmoment.

Start van het schooljaar - luistergesprekken

Een algemeen punt dat in bijna alle gesprekken naar voren is gekomen, is dat er te weinig persoonlijk contact is tot aan het eerste officiële moment bij het kerstrapport. Behalve in bijzondere situaties kan het gebeuren dat ouders tot begin december weinig van de leerkracht horen. Als er dan behoefte aan is om informatie te delen, moet het initiatief veelal bij ouders vandaan komen.

Een informatieavond bij de start van het schooljaar wordt door veel ouders als positief ervaren. Op deze wijze kan er ook meer afstemming plaatsvinden op het thema 'Samenwerken rond leren'.

Het afleggen van ouderbezoeken wordt over het algemeen wel gewaardeerd, althans als het bezoek plaatsvindt aan het begin van het schooljaar.

Tijdens diverse panelgesprekken is het fenomeen 'luistergesprekken' of 'omgekeerde ouderavond' aan de orde gekomen. Op scholen waar dit al gangbare praktijk was, is dit door de ouders als zeer positief ervaren. Een belangrijk kenmerk van de luistergesprekken is de mondelinge overdracht van ouders over de vraag wat het kind nodig heeft. Deze gesprekken vinden plaats in de eerste weken van het schooljaar. De luistergesprekken winnen aan kracht als de ouders zich van tevoren kunnen voorbereiden aan de hand van gesprekspunten. Dat zou overigens ook gelden voor de meer klassiek vormgegeven ouderavonden.

De 'luistergesprekken' ondervangen ook het probleem dat er over het derde rapport van het vorige cursusjaar vaak geen contact meer is geweest, terwijl daar soms wel aanleiding voor is. De belangrijkste winst is dat de leerkracht aan het begin van het jaar goed is geïnformeerd over de leer- en ontwikkelbehoeften van de leerling en eventueel over de thuissituatie.

Scholen die al met luistergesprekken werken, nemen vaak een halfuur per leerling. Met de ouders wordt een vervolgspraak gemaakt over de gewenste manier van communiceren in het vervolg van het jaar. Voor leerkrachten betekent dit een behoorlijke tijdsinvestering. Deze scholen maken vaak

de keus om andere vormen zoals gespreksavonden, informatieavonden en ouderbezoeken te minimaliseren of af te bouwen.

Scholen waar gewerkt wordt met een evaluatie aan het einde van het schooljaar, kunnen het ingevulde evaluatieformulier een plaats geven in het luistergesprek. Ouders en leerkrachten kunnen op deze manier vroegtijdig signaleren en problemen voorkomen.

Nieuwsbrief/klassenbrief

De meeste scholen kennen een maandelijkse nieuwsbrief voor ouders. Deze wordt doorgaans op papier aan de kinderen meegegeven. Ouders geven aan daarnaast behoefte te hebben aan een maandelijkse klassenbrief. Sommige kinderen vertellen thuis niet veel van wat er in de klas gebeurt en ouders blijven zo toch betrokken. Het blijkt dat met name in onderbouwgroepen een dergelijke klassenbrief meer gangbaar is, maar meestal is dit afhankelijk van de leerkracht en zijn er geen schoolafspraken over.

Daar waar een klassenbrief praktijk is, zijn zowel de ouders als de leerkrachten er positief over. In de klassenbrief kan bijvoorbeeld ook aandacht gegeven worden aan de groepssfeer. Deze vorm van communicatie versterkt bovendien het delen van positief nieuws: het voorkomt dat ouders alleen iets van school horen als er problemen zijn.

Digitaal ouderportaal

Er wordt door ouders én leerkrachten wisselend gedacht over het gebruik van een ouderportaal. Op het vo is het delen van de resultaten via het digitale portaal Magister gangbaar. Het zijn vooral ouders die ook kinderen op het vo hebben, die een dergelijk portaal ook voor hun kind in het basisonderwijs wensen. Andere ouders blijven benadrukken dat persoonlijk contact altijd de voorkeur heeft boven communiceren via een portaal. Leerkrachten uit het basisonderwijs wijzen erop dat het (te veel) delen van specifieke onderwijsinformatie onnodige vragen kan oproepen. Ouders met leerlingen op een cluster 4-afdeling in het vo wijzen erop dat de werkelijkheid zich niet altijd laat vangen in de digitale structuur die een programma als Magister biedt.

De variatie aan ideeën, beelden en mogelijkheden voor het inrichten van een ouderportaal zorgt ervoor dat het in het basisonderwijs nog niet veel gebeurt. Sommige ouders willen het graag, andere hebben er geen behoefte aan en willen informatie liefst op papier. In ieder geval zal het wel of niet gebruiken van een ouderportaal door de school gemotiveerd moeten worden toegelicht aan de ouders.

E-mail als communicatiemiddel

Ook over de inzet van e-mail tussen leerkrachten en ouders wordt divers gedacht, en in de praktijk levert dit ook een wisselend beeld op. Op sommige scholen is men buitengewoon terughoudend en communiceren met name oudere leerkrachten in principe niet met ouders per mail. Het kan echter voorkomen dat op dezelfde school een jonge leerkracht onbekommerd met ouders een mailwisseling aangaat, zonder dat er op beleidsniveau uitspraken over zijn gedaan.

Als redenen om geen e-mail te gebruiken, noemen leerkrachten dat het extra werkdruk geeft en dat e-mail zich er niet voor leent om problemen op te lossen. Van de kant van ouders blijkt dat zij soms door de boodschap per e-mail geraakt worden in de emotionele betrokkenheid, wat de leerkracht zich vaak niet realiseert.

De meeste ouders die gewend zijn om met de leerkracht te mailen, ervaren het doorgaans als positief en laagdrempelig. Een standaardmail aan het eind van iedere week/maand wordt bijvoorbeeld erg gewaardeerd.

E-mail kan beter niet ingezet worden om problemen op te lossen, maar kan door een heldere communicatie juist wel veel problemen voorkomen. Wanneer sprake is van misverstanden of (dreigende) conflicten is face-to-face-contact altijd beter. Van belang is wel dat de school beleid heeft gemaakt over het hanteren van e-mail. Een overweging kan zijn om gebruik te maken van algemene mailadressen per groep (groep@school.nl) in plaats van persoonlijke mailadressen van de leerkracht.

Samenwerking rond leren

Verwachtingen over huiswerk

De verwachtingen van school en ouders met betrekking tot het maken van huiswerk zijn nog wel eens verschillend. Ouders hebben soms een reden waarom ze hun kinderen geen huiswerk laten maken. Na een dag school moet er tijd zijn voor ontspanning, zo is de redenering, met name in het basisonderwijs. Het is zaak voor de school om hierover duidelijk met ouders af te stemmen. Wat is het huiswerkbeleid? Waarom geeft de school huiswerk en hoeveel? Wat wordt van de ouders verwacht wat betreft de begeleiding? Dienen ouders enkel te stimuleren of moeten zij ook uitleg geven?

Vooraf in het vo komt het voor dat leerlingen gebruik of misbruik maken van de onduidelijkheid die er is tussen school en ouders. Zowel docenten als ouders moeten zich niet mee laten nemen in de overredingskracht van een leerling, maar zullen onduidelijkheid over huiswerk moeten uitleggen als een signaal dat betere afstemming nodig is.

Informatie over huiswerk

Het is belangrijk voor ouders dat ze weten welk huiswerk leerlingen hebben, hoeveel tijd ze aan hun huiswerk moeten besteden en hoe het oefenen en/of leren thuis het best kan plaatsvinden. In het vo wordt huiswerk aangegeven op Magister; in het basisonderwijs werken sommige leerkrachten met een huiswerkbrief. Dit zijn voorbeelden van good practice, maar meer eenduidigheid is voor ouders wenselijk. Er zijn wat dit betreft grote verschillen tussen leerkrachten en docenten.

Het geven van informatie over de manier waarop huiswerkbegeleiding het beste vorm gegeven kan worden, kan plaatsvinden in een informatiebijeenkomst, een startgesprek of een startbrief per groep. Op een vo-school wordt een 'introductieweek' gehouden. Ouders ervaren dit als een positieve ontwikkeling; het kind is veel sneller gewend op school. Dit raakt de punten die beschreven zijn bij het thema 'communicatie'.

Juist persoonlijk contact over hoe het gaat met het huiswerk bij het kind ervaren ouders als belangrijk. Ook hierbij is te zien dat ouders niet zomaar over de drempel komen en op de leerkracht afstappen. De leerling is het meest gebaat bij persoonlijk contact en samenwerking met ouders over huiswerk, zodat er geen misverstanden zijn.

Differentiatie in huiswerk

Differentiatie in huiswerk, ook in het basisonderwijs, achten ouders van belang. Op veel scholen krijgen alle leerlingen uit een klas hetzelfde huiswerk. Een niveau-indeling in huiswerk zou wellicht meer recht doen aan verschillen tussen kinderen.

Ook zou het goed zijn als er een duidelijker opbouw wordt geboden in niveau en hoeveelheid over de jaren heen. Te vaak komt het voor dat de wijze van huiswerk geven en de hoeveelheid bepaald worden door de individuele leerkracht en niet door schoolbeleid.

Een structurele opbouw in huiswerk van groep 6 naar groep 8 als voorbereiding op het vo is wenselijk. De afspraken over het geven van huiswerk moeten teambreed gelden en niet leerkrachtafhankelijk zijn.

Plannen van huiswerk

Bij de opbouw in huiswerk hoort ook aandacht voor leren leren, het agendagebruik en plannen.

Het is voor het basisonderwijs lastig om leerlingen voor te bereiden op het leren plannen aan de hand van een systeem dat nog niet gebruikt wordt (Magister). Een agenda in groep 8 wordt wel functioneel ingezet, maar sluit niet aan op de werkwijze in het vo, waar huiswerk op Magister wordt genoteerd.

Voorwaarde voor het plannen van huiswerk door leerlingen is wel dat het tijdig op Magister vermeld staat. Dat blijkt niet altijd het geval en dan komen leerlingen in de knel. Het spreiden van huiswerk over een langere periode is dan lastig.

Kindgesprekken

Bij het thema 'samenwerking rond leren' is ook het onderwerp 'kindgesprekken' aan de orde gekomen. Op scholen waar dit praktijk is, zijn meerdere collega's positief. Kindgesprekken zorgen

ervoor dat je bewust met het kind communiceert over wat hij/zij vindt en denkt. Een idee zou bijvoorbeeld zijn om rapportgesprekken te voeren met kinderen. Een bestaande praktijk op sommige scholen is dat de leerkracht (van groep 3) met alle kinderen een kort gesprekje heeft over hun rapport. De leerkracht vraagt dan ook wat zij tegen de ouders moet zeggen en de leerkracht vertelt wat zij van plan is om te delen. Dit gebeurt vaak ook andersom: de ouders spreken met het kind over wat zij met de leerkracht zoal bespreken.

Scholen die dit idee zouden willen overnemen, kunnen beginnen met een standaard-agendapunt tijdens gesprekken met ouders: 'Wat communiceren we met het kind?' Op deze manier wordt het kind betrokken bij de samenwerking tussen school en ouders.

Ouderparticipatie

Vrijwilligerswerk

Vrijwilligerswerk wordt door de school altijd gewaardeerd. De meeste ouders zijn ook bereid om hun schouders te zetten onder bepaalde activiteiten, maar de mogelijkheden van ouders zijn divers. De school ziet graag dat alle ouders helpen bij activiteiten. Ook de ouders die regelmatig betrokken zijn, zouden graag naast of in hun plaats wel eens andere gezichten willen zien. Het beeld bestaat dat meestal dezelfde ouders aanwezig/afwezig zijn.

Voor de school is het belangrijk om oog te hebben voor de verschillen die er nu eenmaal zijn, positief te blijven en waardering te laten blijken aan de ouders die zich inzetten. Ouders blijken het helemaal niet verkeerd te vinden als de school meer initiatief neemt om ouders 'verplicht' in te delen. Je weet dan beter wat er van je verwacht wordt. Een voorbeeld van good practice is een school waar een groep ouders zelf verantwoordelijk is gemaakt voor het maken van een rooster waarop alle ouders worden ingedeeld.

Excursies

Soms komen meerdere activiteiten in eenzelfde periode voor. Dan lijkt het alsof ouders niet willen helpen, maar er kunnen er niet zoveel tegelijk. Beter zou zijn om excursies te spreiden over het schooljaar en niet allemaal aan het eind van het jaar te plannen. Een betere spreiding van activiteiten kan voorkomen dat excursies moeten worden afgelast bij gebrek aan voldoende begeleiding.

Bestuur/medezeggenschap

Het bestuur staat in veel gevallen ver bij de ouders vandaan. Bij de kandidaatstelling van bestuursleden spelen kerkelijke overwegingen meer dan eens een grote rol. De instelling van een medezeggenschapsraad of adviesraad brengt daar geen werkelijke verandering in. Nagedacht zou kunnen worden over een actievere rol van de medezeggenschapsraad of het bestuur als aanspreekpunt voor ouders.

Hoofdstuk 5 Samenvatting

In dit hoofdstuk wordt een samenvatting gegeven van de uitkomsten van het stimuleringsproject Ouderbetrokkenheid. Allereerst wordt een zestal conclusies geformuleerd. Daarna volgen aanbevelingen voor scholen en ouders. Een aantal scholen die aan het project hebben deelgenomen, zijn met deze aanbevelingen inmiddels concreet aan de slag gegaan.

Conclusies

1. Uit dit project komt naar voren dat ouders en leerkrachten in het algemeen tevreden zijn over de samenwerking, hoewel er verschillen te zien zijn tussen ouders en scholen en tussen de basisscholen en de school voor voortgezet onderwijs. In het algemeen is sprake van een positief beeld. Het is niet eenvoudig om dit te vergelijken met landelijke gegevens. In 2014 is in opdracht van het ministerie van OCW een derde meting van de ouderbetrokkenheid in po, vo en mbo gepubliceerd. Deze meting heeft op een andere manier plaatsgevonden dan in het onderzoek van het stimuleringsproject. Wel is in die meting ook geconstateerd dat ouders redelijk tevreden zijn over de communicatie vanuit school en over de communicatie met de leraar. De situatie op de scholen in het stimuleringsproject lijkt dus overeen te komen met de landelijke situatie.
2. De resultaten zoals uitgewerkt bij de samenvatting en duiding, laten zien dat op de basisscholen ouders vaker dan leerkrachten minder tevreden zijn over de samenwerking. Op meer dan de helft van de vragen van de afgenomen scan scores de ouders duidelijk lager dan de leerkrachten. Ook hierbij geldt dat vergelijking met de genoemde monitor van het ministerie lastig is. Uit de monitor komt naar voren dat leerkrachten zeer tevreden zijn over hun eigen contact met ouders en zichzelf in ruime meerderheid capabel achten in het omgaan met ouders, terwijl er een trend is dat ouders vinden dat er onvoldoende contact is tussen school en ouders. Deze trend lijkt in het onderzoek bevestigd te worden door de in het algemeen lagere scores van ouders en doordat uit de kwalitatieve analyse blijkt dat ouders vinden dat zij weinig of te laat persoonlijk contact ervaren. Vanuit andere bronnen (onder andere Oostdam en De Vries, 2014) weten we dat ouders een sterke behoefte aan persoonlijk contact hebben. Dit heeft te maken met hun 'zijnsloyaliteit', hun sterke emotionele betrokkenheid op hun kind. Het is belangrijk dat leerkrachten deze sterke behoefte onderkennen en hieraan tegemoetkomen. Tegelijk moeten ze zich realiseren dat ouders een drempel ervaren om zelf het persoonlijk contact te zoeken. Aanbevelingen om dit te verbeteren zijn in de volgende paragraaf te vinden.
3. Het rapport van Bureau No. 231 noemt als risico voor de ouderbetrokkenheid binnen reformatische scholen dat de school vanuit bestaande gezagsverhoudingen onbedoeld afstand kan scheppen. Vanuit de pilot wordt over het geheel genomen geen bevestiging gevonden van dit signaal. Een aantal vragen uit de scan heeft betrekking op een open houding, een goede gerichtheid op samenwerking en op de eerstverantwoordelijkheid van ouders. In het geval van een (onbedoelde) afstand zouden lage scores bij de ouders verwacht worden. De scores op deze vragen zijn echter vrij goed. Ook in de kwalitatieve analyse wordt geen bevestiging gevonden voor genoemd signaal. Het kan zijn dat sprake is van een gezagshouding, maar dat lijkt niet belemmerend te werken.
4. Het samenwerken rond de opvoeding van het kind in de meest brede zin van het woord wordt in het algemeen niet als onvoldoende gezien. Ouders stellen de ondersteuning door school van de opvoeding op prijs en ervaren die ondersteuning ook. De gelegenheid voor ouders om met elkaar te praten over de opvoeding wordt relatief wat lager ingeschat. Aandacht vanuit school voor een goede invulling daarvan is belangrijk. Vanuit de kwalitatieve analyse is duidelijk dat ouders samenwerking rond een opvoedingsaspect als pestgedrag belangrijk vinden. De samenwerking op andere specifieke onderdelen van de opvoeding, zoals godsdienstige opvoeding of seksuele opvoeding, zijn niet specifiek onderzocht. Deze aspecten lijken echter op de scholen geen

vaststaand onderwerp van het persoonlijk contact tussen ouders en leerkrachten en docenten te zijn. Het ontbreken van een typisch christelijk geluid op het gebied van ouderbetrokkenheid, zoals in het rapport van Bureau No. 231 genoemd, lijkt daarmee werkelijkheid en verdient bijzondere aandacht. Het verdient aanbeveling om juist dit aspect van ouderbetrokkenheid op reformatorische scholen verder te onderzoeken en indien nodig te stimuleren.

5. Lage scores hebben op de basisscholen en ook op de school voor voortgezet onderwijs betrekking op de 'samenwerking rond leren'. Dit betreft vooral de mening van de leerkrachten of docenten over de zogenaamde 'thuisbetrokkenheid', de betrokkenheid van ouders die zij thuis hebben bij leren en huiswerk. Scholen schatten de thuisbetrokkenheid laag in. Ouders schatten deze thuisbetrokkenheid significant hoger in. Bovendien zijn ouders over alle aspecten tevreden. Het is frappant dat de school vanuit het negatieve beeld van de thuisbetrokkenheid zich niet echt lijkt in te spannen om de thuisbetrokkenheid te verbeteren. Dit kan te maken hebben met de door Bureau No. 231 gesignaleerde neiging van leerkrachten om zich minder verantwoordelijk te voelen voor het afstemmingsproces tussen ouders, kind en leerkracht.
De informatie die vanuit school over leren en ontwikkeling gegeven wordt, wordt als vrij goed ingeschat. Er worden wel activiteiten ondernomen op dit gebied, bijvoorbeeld in de vorm van informatie over het huiswerk op een informatieavond of in de vorm van een huiswerkbrief. De daadwerkelijke samenwerking met het oog op de (verbetering van de) thuisbetrokkenheid lijkt echter zwak te zijn. Duidelijkheid over de verwachtingen rond het huiswerk is er weinig of niet bij ouders. Ook het persoonlijk contact tussen school en ouders over het huiswerk en waar ouders en kind tegenaan lopen lijkt er weinig te zijn. Bekend is dat een goede thuisbetrokkenheid van ouders op alle leeftijden en voor alle vakken positief uitwerkt op de ontwikkeling en het leren van het kind. Vanuit dit onderzoek komt naar voren dat hierop veel te verbeteren is. Een risico hierbij is dat de communicatie tussen ouder en school negatief beïnvloed wordt door het verschil in beoordeling tussen ouder en school van de thuisbetrokkenheid. Open communicatie en de bereidheid om het beeld van de thuisbetrokkenheid bij te stellen zijn belangrijk. Het signaal vanuit het rapport van Bureau No. 231 dat leerkrachten kunnen groeien in hun vaardigheid om ouders te verbinden aan het zogenaamde 'primaire proces', lijkt een terechte constatering.
6. Vanuit de kwantitatieve analyse geeft met name de ouderparticipatie op de school voor voortgezet onderwijs lage scores te zien bij leerkrachten en ouders. Het verschil tussen de basisscholen en de school voor voortgezet onderwijs is niet onbekend. In de laatste monitor van het ministerie staat dat in het voortgezet onderwijs slechts 50% van de ouders vrijwilligerswerk doet op school. Op de basisscholen doet 80% van de ouders vrijwilligerswerk, hoewel er sprake lijkt te zijn van een lichte afname. Ouderparticipatie is vanuit het gezichtspunt van het effect van de verschillende aspecten van ouderbetrokkenheid op de ontwikkeling van kinderen minder belangrijk. In de praktijk blijkt echter dat met name de informele ouderparticipatie tot spanning kan leiden. Scholen vinden de beschikbaarheid van ouders belangrijk. Er zijn duidelijke verschillen in de beschikbaarheid van ouders. Dit betekent echter nog niet dat er sprake is van onwelwillendheid bij de ouders.

Aanbevelingen voor scholen

1. Spreek tijdens ouderavonden over de totale ontwikkeling van het kind, en niet alleen over de resultaten. Geef ouders gesprekspunten om zich op voor te bereiden.
2. Organiseer nadrukkelijk een contactmoment met elke ouder in de eerste weken van het schooljaar. Luistergesprekken over de vraag 'wat heeft het kind nodig?' lijken hierbij een geschikte vorm.
3. Maak aan het begin van het jaar afspraken met ouders over de gewenste vorm van contact en de frequentie.
4. Faciliteer als school (eventueel in samenwerking met de kerk) gesprekskringen voor ouders over de opvoeding.
5. Indien er sprake is van pestgedrag in een groep, betrek dan alle ouders bij de aanpak ervan.

6. Creëer met het team een moment van bezinning en studie over de consequenties van de zienswijze dat de ouders eerstverantwoordelijke zijn. Erken deze positie van ouders.
7. Ga na wat het imago van de school is met betrekking tot communicatie en bekijk op welke punten het verbeterd kan worden.
8. Stem de benaderbaarheid van de leerkrachten zo veel mogelijk op elkaar af. Bespreek als team wat de gewenste vormen van communicatie zijn (inloopmoment, e-mail, ad hoc, telefoon, et cetera) en maak deze vormen aan ouders duidelijk, zodat zij weten wat wenselijk is.
9. Ga de bezinning over de wenselijkheid van een digitaal ouderportaal aan. Zet voors en tegens op een rij en werk stapsgewijs naar een werkbare situatie die past bij de schoolcultuur en de ouderpopulatie.
10. Stel schoolbeleid op over het gebruik van e-mailverkeer met ouders. Wees niet bang om e-mail maximaal in te zetten waar nodig, maar maak duidelijke afspraken die teambreed gelden. Overweeg het gebruik van een groepsgebonden mailadres. Vuistregels: (1) Een face-to-face- of telefoongesprek heeft doorgaans de voorkeur. (2) Blijf professioneel in taalgebruik. (3) Realiseert u zich de emotionele betrokkenheid van ouders. Lees als het ware het bericht door de ogen van de ouder voordat u op de verzendknop klikt. (4) Reageer binnen 24 uur op vragen of stel een afwezigheidsmelding in.
11. Zorg voor een duidelijk schoolbeleid over huiswerk, waarin aandacht is voor differentiatie en opbouw, zowel in moeilijkheidsgraad als hoeveelheid. Afspraken over het geven van huiswerk moeten teambreed gelden en niet leerkrachtafhankelijk zijn.
12. Geef aandacht aan leren leren, agendagebruik en plannen.
13. Spreid excursies waarbij ouders nodig zijn als begeleider over het schooljaar.
14. Geef leden van de medezeggenschapsraad een actievere rol als aanspreekpunt voor ouders.

Aanbevelingen voor ouders

1. Vraag tijdens ouderavonden aandacht voor de totale ontwikkeling van uw kind; inclusief de geestelijke en sociaal-emotionele ontwikkeling. Bereid u voor op het gesprek, liefst aan de hand van door de school geleverde gesprekspunten.
2. Maak gebruik van de mogelijkheden die door school of kerk geboden worden om deel te nemen aan gesprekskringen over opvoeding.
3. Meld pestgedrag bij de leerkracht/school, ook als het niet uw eigen kind betreft.
4. Spreek uw waardering en erkenning uit voor het werk dat de leerkracht levert voor uw kind; ook al kunnen er fouten worden gemaakt, ga ervan uit dat de school de intentie heeft om het goed te doen.
5. Durf zelf initiatief te nemen om naar een leerkracht of directeur toe te stappen, ook voor kleine vragen/problemen. Van onderwijsgevendend mag u de professie verwachten dat zij naar u luisteren en/of een afspraak maken voor een vervolgesprek als het ongelegen komt.
6. Neem kennis van de schoolafspraken over de gewenste manier van communiceren en sluit daarbij aan. Lees nieuwsbrieven en huiswerkbrieven ook daadwerkelijk en vraag ernaar als ze niet thuis aankomen.
7. Bewaar schoolinformatie op een vaste plek; zowel op papier als digitaal. Zo kunt u altijd alles terugvinden en bent u volledig op de hoogte.
8. Maak alleen gebruik van e-mail met de school als u weet dat dat door school op prijs wordt gesteld. Vuistregels bij gebruik van e-mail: (1) Een face-to-face- of telefoongesprek heeft doorgaans de voorkeur. (2) Blijf correct in taalgebruik. (3) Realiseert u zich dat de leerkracht vanuit zijn/haar professie anders naar uw kind kijkt. (4) Reageer binnen 24 uur op vragen of stel een afwezigheidsmelding in.
9. Zorg dat u volledig op de hoogte bent van wat uw kind aan huiswerk moet doen. Als er onduidelijkheden zijn, wacht dan niet om bij school om opheldering te vragen.
10. Laat uw betrokkenheid bij school (ook) blijken door het doen van vrijwilligerswerk. Geef het duidelijk en met redenen aan indien u niet beschikbaar bent.

Literatuur

- Bakker, J e.a. (2013). *Leraren- en ouderbetrokkenheid, een reviewstudie naar de effectiviteit van ouderbetrokkenheid en de rol van leraren daarbij*. Nijmegen: RUN
- Bokdam e.a. (2014). *Monitor ouderbetrokkenheid po, vo en mbo*. Zoetermeer: Panteia
- Oostdam, R. en De Vries, P. (2014). *Samen werken aan leren en opvoeden*. Bussum: Coutinho
- Weessies, H. (2014). *Projectplan Ouder- en leerkrachtbetrokkenheid*